

Daiga Kamerāde, www.policy.hu/kamerade/

Masu mediji un garīgās veselības aprūpes politika Latvijā

Projektu atbalsta Internationa Policy Fellowship (www.policy.hu)

Projekta aktualitāte

Gan Latvijā, gan citās Centrālās un Austrumeiropas valstīs nepieciešams veicināt sabiedrības izpratni nepieciešamību integrēt sabiedrībā cilvēkus ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) un ar likumu aizsargāt viņu tiesības. Tas vajadzīgs, jo joprojām šajā reģionā, arī Latvijā, spēcīgi dominē tendence izolēt vai pat izslēgt no sabiedrības cilvēkus ar garīgās veselības problēmām.

Kaut gan Ārstniecības likuma (1997) 65.pantā tiek deklarēts, ka “ Personām ar psihiskiem traucējumiem un psihiskām slimībām ir jānodrošina visas pilsoņa, politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības, kuras paredz likums. Psihiskie traucējumi vai psihiskā slimība nedrīkst būt par iemeslu cilvēka diskriminācijai”, garīgās veselības aprūpes sistēma Latvijā bieži vien pārkāpj šīs tiesības. Apmēram 36% no cilvēkiem ar psihiskajām slimībām (traucējumiem) ir sociāli izolēti specializētās ārstniecības vai sociālās aprūpes iestādēs, kas parasti atrodas tālu no sabiedriskām vietām. Tā kā psihiskās veselības aprūpei paredzētie līdzekļi ir nepietiekoši, šie cilvēki nereti saņem neatbilstošu aprūpi un dzīvo sliktos apstākļos (Leimana, 2000). Citi cilvēki ar psihiskajām slimībām lielāko daļu savas dzīves pavada izolēti mājās, jo viņiem nav pieejami atbilstoši sociālās aprūpes pakalpojumi. Tā rezultāti, cilvēki ar psihiskās veselības problēmām, kas ir apmēram 2.6% no visiem Latvijas iedzīvotājiem (Leimana 2000) ir būtībā izslēgti no sabiedrības jeb veidot “neredzamo populāciju”- grupu, kuras tiesības netiek plašākā sabiedrībā atzītas un respektētas.

Pateicoties garīgās veselības aprūpes speciālistu un cilvēku ar garīgajiem traucējumiem(slimībām) interešu aizstāvjiem un dažādu fondu atbalstam, Latvijā ir veikti vairāki pasākumi šo cilvēku iekļaušanai sabiedrībā, valsts atbalsts šīm aktivitātēm ir neliels un lielākā daļa sabiedrības par tiem nav informēti. Vēl vairāk, Latvija šobrīd ir vienīgā no Baltijas valstīm, kurā vēl joprojām nav pieņemts psihiskās veselības aprūpes likums, kurš ir iestrēdzis valdībā jau četrus gadus.

Masu mediji ir plaši atzīti par vienu no efektīvākajiem līdzekļiem, kā paaugstināt cilvēku ar psihiskajiem traucējumiem “redzamību” sabiedrībā, veicināt pozitīvāku attieksmi pret viņiem un galu galā ietekmēt psihiskās veselības aprūpes politiku (piemēram, Coverdale, et al 2000 un MIND 1997 pētījumi). Tomēr Rietumeiropas valstīs un ASV, izpratne par masu mediju spēcīgo ietekmi, radās tikai pēc tam, kad deviņdesmitajos gados šajās valstīs lielā mērā pateicoties masu saziņas līdzekļiem, uz sociālo integrāciju orientētā psihiskās veselības aprūpes politika tika nomainīta atpakaļ uz cilvēkus ar psihiskajām slimībām izolējošo pieeju (Holloway 1996, Hannigan, Cutcliffe 2002, Hallam 2002). Šajā ziņā Latvijai un citām Austrumeiropas valstīm patreiz ir iespēja izmantot masu saziņas līdzekļus, lai netikai veicinātu sociāli integrējošas psihiskās veselības aprūpes politikas ieviešanu, bet arī sagatavotu

publiku tai. Šāda proaktīva pieeja samazinātu varbūtību, ka masu mediji netikai uztur un veicina sabiedrības negatīvu attieksmi pret cilvēkiem ar psihiskās veselības problēmām, bet arī veicina izolējošas psihiskās veselības aprūpes politikas atbalstu sabiedrībā.

Projekta mērķis ir attīstīt sadarbību starp masu saziņas līdzekļiem un cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) interešu aizstāvjiem, lai veicinātu tādas psihiskās veselības aprūpes politikas veidošanu, kas orientēta uz cilvēku ar psihiskās veselības problēmām iekļaušanu sabiedrībā.

Projekta etapi (saīsināts apraksts)

- 1. Patreizējās situācijas izpēte** – tiks noskaidrots, kāda ir patreizējā situācija psihiskās aprūpes politikā, pētījumos un masu saziņas līdzekļos attiecībā uz projekta tēmu. Tiks identificētas personas un organizācijas, kas būtu ieinteresētas šī projekta realizācijā.
- 2. Pētījums:** Kā cilvēki ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) tiek attēloti Latvijas masu saziņas līdzekļos? Kā medijos pasniegto informāciju interpretē sabiedrība un kā tā informācija saistīta ar attieksmi pret cilvēki ar garīgajiem traucējumiem (slimībām).
- 3. Mediju komunikācijas stratēģijas izstrāde.** Ar pētījuma rezultātiem tiks iepazīstinātas personas un organizācijas, kas ir ieinteresētas cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) interešu aizstāvībā. Izmantojot “prāta vētru” un citas ideju attīstīšanas un izvērtēšanas metodes, tiks izstrādātas stratēģijas mediju komunikācijai.
- 4. Mediju komunikāciju stratēģiju pārbaude.** Fokuss grupās tiks pārbaudīts, kā publika uztver dažādas idejas, kas vērtas uz informēšanu par cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) tiesību aizstāvību. Tas tiks darīts, lai samazinātu varbūtību, ka pasniegtā informācija rada neparedzētas negatīvas sekas (skat. piemēram, Hallam, 2002).

5. Gala atskaite, vadlīniju un resursu rokasgrāmatas izstrāde.

Projekta rezultāti:

Paredzēts, ka īstermiņā projekts veicinās sadarbību starp cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) interešu aizstāvjiem un masu mediju pārstāvjiem. Pirmkārt, vadlīnijās cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) interešu aizstāvjiem tiks piedāvātas metodes un paņēmieni, kas var tikt izmantotas lai paaugstinātu sabiedrības izpratni par cilvēku ar garīgajiem traucējumiem (slimībām) tiesībām. Izmantojot sadarbību ar masu medijiem, sabiedrība tiks sagatavota turpmākajiem projektiem, kas orientēti uz cilvēku ar psihiskās veselības problēmām iekļaušanu sabiedrībā.

Resursu rokasgrāmata žurnālistiem paaugstinās masu mediju pārstāvju izpratni par psihiskās veselības jautājumiem un veicināt korektāku šo problēmu atspoguļojumu masu medijos.

Ilgtermiņā projekts varētu veicināt uz sociālo iekļaušanu orientētas psihiskās veselības aprūpes politikas veidošanas Latvijā.

Izmantotās literatūras saraksts

Leimana, I.(2000). *Needs Assessment for the Mental Disability Advocacy Program*. Latvian Centre for Human Rights and Ethnic Studies, Soros Foundation-Latvia.

Coverdale, J., Nairn, R., Claasen, D. (2002). Depictions of Mental Illness in Print Media: a Prospective National Sample. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36(5), 697-701

MIND (1997). *Tall Stories from the Back Yard*. London: National Association for Mental Health

Holloway, F. (1996). Community Psychiatric Care: from Libertarianism to Coercion: Moral Panic and Mental Health Policy in Britain. *Health Care Analysis*, 4, 235-243

Hannigan, B., Cutcliffe, J. (2002). Challenging Contemporary Mental Health Policy: Time to Assure the Coercion? *Journal of Advanced Nursing*, 37(5), 477-585

Hallam, A.(2002). Media Influences on Mental Health Policy: Long Term Effects of the Clunis and Silcock Cases. *International Review of Psychiatry*, 14(1), 26-36

Philo, G..(1993).*Mass Media Representations of Mental Health/Illness: Audience Reception Study* Glasgow: Glasgow University Media Group

Philo, G. , Secker, J., Platt, S., Henderson, L., McLaughlin, G., Burnside, J. (1996).Media Images of Mental Distress. In Heller, T., Reynolds, J., Gomm, R., Muston, R., Pattison, S. (eds). *Mental Health Matters. A Reader*. London: Macmillan Press and Open University.